INKLUZIV TA’LIMNING AHAMIYATI VA UNI RIVOJLANTIRISH YO‘LLARI

Saidova Nozima, Tolibova Parizoda
SAMDCHTI talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada inkluziv ta’limning mazmun-mohiyati, uning jamiyatdagi o‘rni hamda imkoniyati cheklangan bolalar uchun yaratilayotgan ta’lim sharoitlari atroflicha tahlil qilinadi. Shuningdek, inkluziv ta’limni rivojlantirishning zamonaviy yo‘nalishlari, mavjud muammolar hamda ularni bartaraf etishning samarali mexanizmlari yoritiladi. Maqolada nazariy yondashuvlar bilan bir qatorda amaliy jihatlar ham ko‘rib chiqilgan.

Kalit so‘zlar: inkluziv ta’lim, maxsus ehtiyojli bolalar, pedagogika, integratsiya, ta’lim sifati, innovatsiya.

Hozirgi globallashuv davrida ta’lim tizimini takomillashtirish har bir davlatning ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi. Ayniqsa, barcha bolalar uchun teng ta’lim imkoniyatlarini yaratish dolzarb masalalardan biridir. Shu nuqtai nazardan, inkluziv ta’lim tizimi zamonaviy pedagogikaning muhim yo‘nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda. Inkluziv ta’lim — bu jismoniy yoki psixologik imkoniyatidan qat’i nazar, barcha bolalarning umumiy ta’lim muassasalarida birgalikda ta’lim olishini ta’minlovchi tizimdir. Ushbu yondashuv orqali bolalar o‘zaro muloqot qilishni, bir-birini tushunishni va hurmat qilishni o‘rganadi.Zamonaviy ta’lim tizimida har bir o‘quvchining o‘ziga xos ehtiyojlari mavjudligi inobatga olinmoqda. Shu sababli inkluziv ta’limda individual o‘quv strategiyalarini ishlab chiqish muhim ahamiyat kasb etadi.

Masalan, ba’zi o‘quvchilar vizual materiallar orqali yaxshiroq o‘zlashtirsa, boshqalari eshitish yoki amaliy faoliyat orqali tezroq o‘rganadi. Shuning uchun o‘qituvchi dars jarayonida turli metodlardan foydalanishi zarur. Bu yondashuv ta’lim samaradorligini oshirish bilan birga, o‘quvchilarning qiziqishini ham kuchaytiradi. Bugungi kunda inkluziv ta’limni rivojlantirish orqali har bir bolaning shaxs sifatida kamol topishiga, uning ijtimoiy hayotda faol ishtirok etishiga zamin yaratiladi.

Inkluziv ta’limning mohiyati va nazariy asoslari. Inkluziv ta’limning asosiy maqsadi — barcha bolalar uchun teng imkoniyatlar yaratishdir. Bu tizimda har bir o‘quvchining individual xususiyatlari hisobga olinadi va unga mos ta’lim sharoiti yaratiladi. Mazkur yondashuv inson huquqlari, tenglik va ijtimoiy adolat tamoyillariga asoslanadi. Shuningdek, inkluziv ta’lim har bir bolaning jamiyatda o‘z o‘rnini topishiga yordam beradi.

Inkluziv ta’limning ijtimoiy va pedagogik ahamiyati. Inkluziv ta’lim jamiyat rivojida muhim rol o‘ynaydi. U orqali:

har bir bolaning huquqlari himoya qilinadi;

jamiyatda diskriminatsiya kamayadi;

ijtimoiy integratsiya kuchayadi.

Bundan tashqari, inkluziv muhitda o‘qigan bolalarda empatiya, bag‘rikenglik va hamkorlik ko‘nikmalari shakllanadi. Bu esa kelajakda ijtimoiy barqarorlikni ta’minlashga xizmat qiladi.

Inkluziv ta’limning afzalliklari: Inkluziv ta’limning asosiy afzalliklaridan biri — barcha bolalarning jamiyatga moslashuvini osonlashtirishidir. Maxsus ehtiyojli bolalar o‘z tengdoshlari bilan birga o‘qish orqali o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshiradi.

Shuningdek: individual yondashuv rivojlanadi;

innovatsion metodlardan foydalanish kengayadi;

o‘qituvchilarning kasbiy salohiyati oshadi.

Natijada ta’lim sifati va samaradorligi sezilarli darajada ortadi.

Inkluziv ta’limda zamonaviy yondashuvlar: Zamonaviy ta’lim tizimida inkluzivlikni ta’minlash uchun yangi pedagogik yondashuvlar qo‘llanilmoqda. Jumladan:

differensial ta’lim;

individual ta’lim rejalari;

interaktiv va raqamli texnologiyalar.

Masalan, elektron darsliklar, audio materiallar va maxsus dasturlar o‘quvchilarning bilimni o‘zlashtirishini osonlashtiradi. Inkluziv ta’limni tashkil etishdagi muammolar Shu bilan birga, inkluziv ta’limni joriy etishda bir qator muammolar mavjud. Ular quyidagilardan iborat:

malakali pedagog kadrlarning yetishmasligi;

infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi;

jamiyatdagi stereotiplar.

Bundan tashqari, baholash tizimining bir xil standartlarga asoslanganligi ham muammo hisoblanadi. Har bir o‘quvchining imkoniyati turlicha bo‘lgani sababli baholash tizimi ham moslashuvchan bo‘lishi lozim.O‘zbekistonda inkluziv ta’lim rivoji

O‘zbekistonda so‘nggi yillarda inkluziv ta’limni rivojlantirishga katta e’tibor qaratilmoqda. Davlat tomonidan qabul qilinayotgan qarorlar ushbu tizimni takomillashtirishga xizmat qilmoqda. Maktablarda inkluziv sinflar tashkil etilmoqda, pedagoglar uchun malaka oshirish kurslari yo‘lga qo‘yilmoqda. Bu esa ta’lim sifatining oshishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatmoqda.

Rivojlantirish istiqbollari va takliflar: Kelajakda inkluziv ta’limni yanada rivojlantirish uchun quyidagi yo‘nalishlarga e’tibor qaratish zarur:

pedagoglarni maxsus tayyorlash;

ta’lim muassasalarini zamonaviy jihozlash;

ota-onalar bilan hamkorlikni kuchaytirish;

raqamli texnologiyalarni keng joriy etish.

Shuningdek, psixologik xizmatlarni rivojlantirish ham muhim ahamiyatga ega. Chunki o‘quvchilarning ruhiy holati ularning ta’lim olishiga bevosita ta’sir qiladi.

Xulosa qilib aytganda, inkluziv ta’lim zamonaviy ta’lim tizimining ajralmas qismi hisoblanadi. U har bir bolaning teng ta’lim olish huquqini ta’minlaydi va jamiyatda adolat hamda bag‘rikenglikni qaror toptiradi. Inkluziv ta’lim orqali nafaqat bilimli, balki ijtimoiy faol va mas’uliyatli shaxslar tarbiyalanadi. Shu sababli ushbu tizimni rivojlantirish bugungi kunning eng muhim vazifalaridan biridir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1.O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni – https://lex.uz
2.UNESCO. Inclusive Education Guidelines – https://unesdoc.unesco.org
3.Ainscow, M. Inclusive Education and School Development
4.Florian, L. The SAGE Handbook of Special Education
5.O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti qarorlari – https://president.uz.